

JADRANKA GARMAZ – MATTHIAS SCHARER, “UČENJE”
VJERE, KAKO OSMISLITI I VODITI PROCES UČENJA
VJERE? KOMUNIKATIVNOTEOLOŠKA KONCEPCIJA,
GLAS KONCILA, ZAGREB, 2014., 303 STRANICE

Tijekom prošle, 2014. godine, religijskopedagošku literaturu u Republici Hrvatskoj obogatila je knjiga “Učenje” vjere, *Kako osmisliti i voditi proces učenja vjere? Komunikativnoteološka koncepcija*, u nakladi Glasa Koncila, autorskog dvojca Jadranke Garmaz i Matthiasa Scharera, katehetičara iz različitih zemljopisnih podneblja, ali sličnih promišljanja i interesa. Jadranka Garmaz izvanredna je profesorica na katedri Religiozne pedagogije i katehetike na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, a Matthias Scharer redoviti je profesor religijske pedagogije i katehetike na Katoličkom teološkom fakultetu Sveučilišta u Innsbrucku. Knjiga je nastala kao plod dugogodišnje suradnje autora u međunarodnoj istraživačkoj grupi komunikativne teologije, ali i osobnog akademskog iskustva u radu sa studentima, vjeroučiteljima i pastoralnim djelatnicima.

Knjiga tematizira, kao što je navedeno i u njenom naslovu, proces učenja vjere u različitim religijskopedagoškim, katehetskim i pastoralnim područjima te promišlja kako osmisliti, planirati, voditi i vrijednovati taj proces, polazeći od pedagoško-terapeutskog koncepta *tematski centrirane interakcije (TCI)*, utemeljiteljice Ruth Charlotte Cohn, gotovo potpuno nepoznate u hrvatskom obrazovnom kontekstu. Knjiga je, uz *Zahvalu i Predgovor* koji je napisao mons. Đuro Hranić, nadbiskup đakovačko-osječki te uvodnu i zaključnu riječ, podijeljena na devet logično poredanih poglavlja koja imaju sličnu strukturu. Svako poglavlje započinje kratkim uvodom, zatim slijedi elaboriranje teorijskih i stručno-praktičnih spoznaja i na kraju završava sažetkom. Navedena struktura i niz grafičkih priloga, osobito u devetom poglavlju, omogućavaju čitatelju brzi uvid u sadržaj knjige, koja, uključujući popis literature i sadržaja te kratke životopise autora i izbor tekstova iz recenzija, obuhvaća 303 stranice.

Prvo poglavlje pod nazivom *Vjerovati i učiti – jedan nadasve napeti odnos*, govori o temeljnim teološkim pitanjima oko odnosa vjere i učenja. Govoreći o vjeri, autori polaze od razlikovanja vjere kao sadržaja koji se vjeruje i vjere kao uspostavljanja odnosa s Bogom tj. čina vjere. Osim toga, autori razlikuju tri tipa poimanja odnosa između vjere, poučavanja i učenja: prvo polazište koje smatra da je vjeru moguće poučavati/učiti, drugo koje smatra da je vjera neobuhvatna stvarnost i da je nije moguće poučavati/učiti te treće koje objedinjuje oba navedena polazišta.

U drugom poglavlju koje je naslovljeno *Eficijentno i kompetentno učenje i komuniciranje: kasnomoderni kontekst*, autori promišljaju općenito o učenju u kontekstu kasne moderne i posebno o vjerskom/religioznom učenju. Zatim, iznose i tumače pomalo ambivalentne stavove Crkve i drugih religijskih zajednica, kako u Hrvatskoj, tako i u Europi, prema novim pojmovima u kontekstu obrazovanja i učenja, primjerice, o standardima, kompetencijama i ishodišta učenja. Na kraju drugog poglavlja autori obrazlažu zašto Crkva, usprkos mnogim zamjerkama u vezi s kompetencijski usmjerenim standardima za vjeronauk, ipak ne dopušta da se teološki i religijskopedagoški iziđe iz obrazovno-političke rasprave koja se događa, između ostalog, i kao promjena paradigme od *input* prema *output* usmjerenju obrazovanja.

"Živo" učenje i komuniciranje: orijentacija po mjeri čovjeka, naziv je trećeg poglavlja u kojem autori uvode i razrađuju komunikativno-teološku perspektivu koja se temelji na znanstvenom polazištu Ruth C. Cohn o procesu učenja te predstavljaju njenu kratku biografiju i pedagoško-terapeutski koncept koji je utemeljila, poznat pod nazivom *tematski centrirana interakcija (TCI)*. Osim toga, autori su prikazali antropološke, etičke i političke aksiome koji omogućavaju humano učenje i komuniciranje tj. zorno su prikazali kako iz određenog "dinamičkog balansa" između *stvari/sadržaja-ja-mi-globe/širokog društvenog konteksta* nastaje upravo ona *tematski centrirana interakcija (TCI)* koja omogućuje orijentacijsko tematsko učenje različitim sudionicima u njihovim interakcijskim procesima.

U četvrtom poglavlju koje nosi naziv "Živo" učenje i komuniciranje na određenoj teološkoj podlozi: od tematski centrirane interakcije (TCI) prema komunikativnoj teologiji, autori opisuju središnje elemente komunikativne teologije koji su, zapravo, teološka podloga religijskopedagoškog koncepta. Naime, u komunikativnoj teologiji postaje razvidno da se religijskopedagoški koncept oslanja na antropološki utemeljeno i vrijednosno usmjerenom shvaćanje komunikacije i procesa učenja TCI-ja ali, isto tako, i na kritičko promišljanje takvog poimanja komunikacije i procesa učenja. Na taj način iz TCI aksioma nastaju teološke dimenzije koje se identificiraju kao "loci theologici", tj. mjesta Božjeg djelovanja na koje se odnosi teološka refleksija. K tome, autori navode da se komunikativna teologija nadovezuje i na neke komunikacijske koncepte koji su izvan TCI-ja te u ovom poglavlju poimenice navode još i neke druge komunikacijske koncepte i zamisli.

Kako Bog "djeluje" u životu pojedinog čovjeka? Teološka kriteriologija osobnog iskustva života i vjere, naziv je petog poglavlja u

kojem autori ističu važnost biografskog digniteta svakog pojedinca i njegovog životnog ili vjerskog iskustva kao "locus theologicus", tj. izvorišta Božjeg djelovanja u životu čovjeka. Najprije upozoravaju na važnu razliku između životopisa (curriculum vitae) i životne povijesti (biografije), a zatim promišljaju kako se može praktično izgrađivati i razvijati teološka osjetljivost za svakog čovjeka, bilo da je riječ o djetetu, mladiću, odraslom, zrelom čovjeku ili starcu. Autori ističu, također, kako poznavanje i kritičko recipiranje razvojnih teorija može olakšati traganje za *kairosom* u životu pojedinca i zajednice te smatraju da kairolška kompetencija vjeroučitelja, kateheta i odgojitelja upućuje na važnost osobne, životne i vjerske biografije pojedinca kao prostora u kojem se miješa čovjekovo (ne)slobodno djelovanje i Božje milosno djelovanje. Uz to, autori ističu važnost autentičnosti vjeroučitelja i kateheta jer samo autentičan vjeroučitelj i kateheta može odgojiti vjerodostojnog čovjeka.

U šestom poglavlju pod nazivom *Ambivalentna i životvorna dinamika partikularnih "mi-zajednica"*, autori ističu ambivalentnu dinamiku "mi-zajednica" koje su, s jedne strane, prijeko potrebne za život i preživljavanje ljudi, a, druge strane, izložene konfesionalizmima, nacionalizmima i drugim ideologijama. No, za komunikativnu teologiju iskustvo zajedništva, odnosno crkvenosti jest, unatoč ambivalentnosti, teološko mjesto, tj. mjesto na kojem se može iskusiti tko je i kakav je Bog. U ovom poglavlju autori promišljaju teoriju međusobnog priznavanja P. Ricoeura i donose konkretne poticaje za planiranje i vođenje procesa učenja iz "mi-perspektive". Naime, svaka skupina koja uči, smatraju autori, razvija svoju specifičnu dinamiku, a upravo znanja o toj "mi-dinamici" i njenom teološkom značenju, pomažu u planiranju i upravljanju procesima učenja.

Sedmo poglavlje pod nazivom *Tko ne pozna kontekst, kontekst ga uništi: "Globe" u komunikativnoteološkim procesima*, ističe važnost precizne analize sadašnjeg konteksta ("Globe") u kojem učimo i komuniciramo, koji utječe na konkretnog čovjek s konkretnom životnom poviješću i poviješću njegove vjere, na aktualne "mi-zajednice", ali i na sadržaj učenja u vjeronaučnim i katehetskim grupama. Današnji komunikacijski kontekst, ističu autori, koji je usmjeren na virtualnu komunikaciju u velikoj mjeri utječe na čovjekovo učenje i mijenja sam proces učenja. Stoga, u ovom poglavlju autori ističu značenje društvenog konteksta u planiranju, vođenju i vrednovanju procesa učenja i komunikacije jer onaj tko zaboravlja na "Globe", smatraju autori, može dospjeti u takozvane "mrtve" situacije učenja koje uništavaju i najbolje osmišljeni plan i program.

Elementarizacija – put traženja kompetencija i ciljeva, naziv je osmog poglavlja u kojem autori predstavljaju koncept elementarizacije prema K. E. Nipkowu i F. Schweitzeru koji elementarizaciju povezuju s kompetencijskim usmjerenjem religioznog obrazovanja. Teorija elementarizacije, prema Nipkowu, podijeljena je na četiri dijela: elementarne strukture i elementarne pristupe, koji se odnose na sadržaj te elementarna iskustva i elementarne istine koji se odnose na subjekt. Stoga, autori ističu da se, prema navedenom konceptu, u strukturiranju sadržaja učenja svakako treba voditi računa o načinu na koji se trebaju oblikovati elementarni pristupi, o iskustvima i istinama povezanim uz sadržaj učenja te o oblicima učenja koji po naravi pripadaju izabranom sadržaju, tj. o prikladnim medijima i oblicima komuniciranja.

Posljednje, deveto poglavlje nosi naziv *Osmisliti i planirati te (pro)voditi i evaluirati različite procese "živog" učenja i komunikacije u religijskopedagoškom kontekstu – "pružanje ruke" konkretnoj praksi*, a koncipirano je kao pokušaj izlaženja u susret svima onima koji na sebe preuzimaju voditeljske i upravljačke zadatke u različitim vjerskim zajednicama, tj. koji osmišljavaju i planiraju te provode i evaluiraju komunikacijske procese i procese učenja. Pri kraju ovog poglavlja autori promišljaju o kompetencijama koje bi vjeroučitelji i voditelji religioznih procesa trebali usvojiti i razvijati tijekom svoje temeljne, ali i dodatne, daljnje izobrazbe.

Umjesto zaključka autori završavaju knjigu porukom *Trajno ostati na hodočasničkom putu s drugima*, u kojoj proces učenja uspo-ređuju s hodočasničkim putem koji nosi određenu neizvjesnost, a ne nudi gotova rješenja. Naime, autori ističu da vrsta učenja koja postupno otkriva smisao nalikuje hodočasničkom putu koji otvara prostor u kojem svaki oblik traganja ima određeni smisao te pozivaju sve protagoniste učenja na hodočasnički put. Takav put, smatraju autori, ujedno predstavlja i trajni izazov za teologiju.

Knjiga *"Učenje" vjere, Kako osmisliti i voditi proces učenja vjere? Komunikativnoteološka koncepcija* jasnim i razumljivim jezikom, na znanstveno-relevantnoj razini, potiče na promišljanje dosadašnje prakse kroz analizu različitih modela i procesa učenja u europskom i hrvatskom odgojno-obrazovnom kontekstu, ali i na oblikovanje novih teoretskih i praktičnih modela religijskopedagoškog, katehetskog i pastoralnog rada. Najveća novost knjige je u predstavljanju i upoznavanju s humanističkim polazištem učenja i komunikacije – *tematski centriranom interakcijom (TCI)*, kojom je na hrvatskom prostoru religijske pedagogije, ali i opće pedagogije, otvoreno jedno novo poglavlje didaktičkog promišljanja i rada. Stoga, očekuje se da će

nakon knjige uslijediti ponuda prikladnih tečajeva kako bi *tematski centrirana interakcija* zaživjela u hrvatskom podneblju.

Knjiga se toplo preporučuje ne samo sveučilišnim nastavnicima religiozne pedagogije i katehetike, nego i svima koji se bave katehezom ili drugim oblicima religijskopedagoškog i katehetskoga učenja: vjeroučiteljima, katehetama, svećenicima, redovnicima, redovnicama i studentima koji su u svom poslanju usmjereni na komunikativno-teološku koncepciju osmišljavanja, planiranja, vođenja i evaluiranja komunikacijskih procesa i procesa učenja.

Sabina Marunčić, prof.